

ÇUKUROVA ARAŞTIRMALARI DERGİSİ

ISSN: 2458-7559

DOI Number: <http://dx.doi.org/10.18560/cukurova.1046>

CİLT 2, SAYI 2, KIŞ 2016

s. 32-38

MAGARSUS VE MALLOS İLİŞKİSİ HAKKINDA BİR DEĞERLENDİRME¹

Kenan BEŞALTI²

Özet

Çukurova/Kilikya Pedias arkeolojisinin çözülme bekleyen sorunlarından biri de Magarsus ve Mallos antik yerleşimlerinin birbirleriyle olan ilişkisidir. Magarsus antik yerleşimi, Adana ili, Karataş ilçesinin yaklaşık 4 kilometre batısında Fener Burnu olarak bilinen bölgededir. Magarsus antik kentinin lokalizasyonu konusunda günümüzde herhangi bir tereddüt söz konusu değildir. Ancak Mallos/Mallus antik yerleşiminin lokasyonu konusunda belirsizlikler mevcuttur. Bazı bilim insanları, bölgede yapılan yüzey araştırmalarından elde edilen epigrafik bulgulardan yola çıkarak Mallos/Mallus antik yerleşiminin Karataş ilçesinin yaklaşık 25 kilometre kuzeyinde bulunan Kızıtahta Köyü civarında olduğuna dair iddialar öne sürmektedirler. Ancak, bu iki yerleşimin aynı yer (bugünkü Magarsus) olma ihtimali vardır ve bu konuda bazı güçlü deliller bulunmaktadır. Antik dönem yazarlarının ve coğrafyacılarının aktardığı birtakım bilgiler bu ihtimali kuvvetlendirmektedir. Bazı antik kaynaklarda Magarsus'un Mallos şeklinde ifade edilmesi örnek olarak gösterilebilir. Bu makalede, antik yazınlardan yola çıkılarak Magarsus ve Mallos/Mallus antik yerleşimlerinin birbiriyle olan ilişkisi hakkında değerlendirmeler yapılmaya çalışılmıştır. Bu değerlendirmeler yapılırken, etimolojik çözümlenmeler, tarihî coğrafya, bölgenin topografyası ve hidrografyası göz önüne alınmıştır.

Anahtar Kelimeler: *Magarsus, Mallos, Kilikya, antik yerleşim, lokalizasyon*

AN EVALUATION ON THE RELATIONSHIP OF MAGARSUS AND MALLOS

Abstract

One of the problems of Çukurova/Cilicia Pedias archaeology which are waiting for being solved is relationship between Magarsus and Mallos ancient settlements. Magarsus ancient settlement is in the area known Fener Burnu which locates approximately 4 kilometers west of Karataş, Adana. There is not any hesitation in our days about location of Magarsus. However, there is some indefinitenesses about location of Mallos/Mallus ancient settlement. Some scientist put forward some claims that Mallos ancient settlement has located vicinity of Kızıtahta Village which is approximately 25 kilometers north of Karataş by depending some epigraphic evidences gotten from surveys in the area. On the otherhand, there is a possibility that this two settlements in the same place (present Magarsus) and there are some strong evidences about this subject. Some information given by ancient term

¹Bu makale, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Arkeoloji Anabilim Dalı Sualtı Arkeolojisi Bilim Dalı'nda, Doç. Dr. Mehmet TEKOC AK danışmanlığında sürdürülen "Magarsus Antik Kenti Kıyı Araştırmaları" isimli yüksek lisans tez çalışmasından üretilmiştir.

² Sanat Tarihi, Kültür ve Turizm Bakanlığı, e-posta: kenanbesalti@gmail.com

writers and geographers strengthens this possibility. It can be showed as an example that Magarsus is called as Mallos in some ancient sources. In this article, it is tried to make some evaluations about relationship between Magarsus and Mallos/Mallus ancient settlements by depending on ancient writings. While making these evaluations, etymological analysis, historical geography, topography and hydrography of the area have been taken into consideration.

Keywords: Magarsus, Mallos, Cilicia, ancient settlement, localization

GİRİŞ

Kilikya olarak adlandırılan bölge, genel olarak Doğu Akdeniz havzasında ülkemiz kıyı şeridinde, kabaca Anamur'dan Arsuz'a uzanan ve Akdeniz ile Toros dağ silsilesi arasında kalan yere denmektedir. Tarihî kaynaklarda bu bölgeye ilişkin tanımlamalar yapılmışsa da sınırları konusunda kesin bir yargıya varmak mümkün değildir.

Adana ve çevresi için MÖ II. binyıldan günümüze kadar birçok adlandırma yapıldığı, bölgenin bilinen en eski isminin ise Kizzuwatna olduğu ve etimolojik olarak Hurrice'ye dayandığı, Kilikya adının Klasik çağda Grek Mitolojisinden kaynaklanan sileks ile herhangi bir ilişkisinin olmadığı ileri sürülen savlar arasındadır.³ Helenlerin Kilikya Geçitleri için kullandıkları "Kilikiai Pylai" tanımlaması içerisindeki "Kilikia" sözcüğü, bu geçitleri aşınca gelinen ülkenin adıydı ve Helenler bu sebeple söz konusu ülkeye Kilikia demişlerdi. Aslında Kilikia, Helen dilinde geçidin adının biraz çarpıtılmış biçimiydi. Adın öz köken ve anlamını bilmeyen Helenler çoğunlukla yaptıkları gibi bu isim için de bir mitos uydurmuşlar ve buna inanmışlardır.⁴

Asur kaynaklarında Que Ülkesi, Hilakku ile birlikte anılır. Muhtemelen Dağlık Kilikya'da Tarsus'un batı ve kuzey kısmındaki bir saha için kullanıldığı anlaşılan Hilakku'nun sınırları ve genişliği konusu, bölgenin Demir çağı tarihî coğrafyasının çözüme kavuşturulamamış sorunlarının başında gelmektedir.⁵ Arami belgelerinde HLK/KLK olarak yazılan ismin, Kilikya olarak batı dillerine geçtiği konusunda bazı savlar vardır.⁶ Coğrafi konumu sayesinde güçlü Asur ordularından korunabilme özelliğine sahip olan Hilakku, bu özelliğiyle Ovalık Kilikya'nın kalesi işlevini üstlenmiş olmalıdır.⁷

Anadolu'nun diğer birçok bölgesi gibi Kilikya'ya ilişkin zengin tanımlamaları Strabon'dan öğrenmekteyiz. Kilikya'yı kendi içinde "Trakheia" ve "Pedia" olarak ikiye ayıran Strabon (Geographica 14.5), Kilikya Trakheia'yı Korakesion'dan başlatıp Soloi-Pompeipolis'e kadar uzanan kıyı şeridi olarak tanımlamaktadır. Kilikia Trakheia içerisinde Korakesion, Arsinoe, Selinous, Kragos, Anemourion, Nagidos, Arsinoe, Kelenderis, Holmi, Seleukeia, Korykos, Elaiussa, Lamos gibi yerleşimlerin varlığını belirtmektedir. Yazarın anlatımlarından Soloi-Rhosus arasının ise Kilikya Pedia olduğu, bu bölgede ise Soli, Zephyrion, Ankhiale, Olbe, Tarsos, Mallos, Aigai, Issos, Rhosus, Myriandros, Aleksandreia, Nikopolis, Mopsuestia, Pylai gibi kentlerin bulunduğu anlaşılmaktadır.⁸

Mallos Kentinin Kuruluşuna İlişkin Görüşler

Mallos'un kuruluşuna ve isminin kökenine ilişkin ileri sürülen görüşler irdelenmeye çalışıldığında temel olarak iki görüşün öne çıktığı görülür. Bunlardan birincisi, Mallos'un Yunan Mitolojisine dayandırılmasıdır.⁹ Buna göre; Amphilochos ve Mopsos Troia'dan gelip Mallos'u kururlar. Daha sonra Amphilochos Argos'a döner. Ancak buradan memnun kalmayıp Mallos'a

³ Ünal, 2006: 17

⁴ Umar, 2000: 2-3

⁵ Kurt, 2008: 119

⁶ Casabonne, 1999: 70

⁷ Kurt, 2008: 119

⁸ Strabon, 2012: 253-268

⁹ Ünal ve Girginer, 2007: 489

geri gelip yönetimden pay isteyince Mopsos ile çatışır. Aralarında düello yapılır, her ikisi de ölür ve birbirini görmeyecek şekilde gömülürler. Mezarlarının ise Magarsus civarında olduğu belirtilmektedir.¹⁰ Bu anlatı, Mallos kentinin bir Helen kenti olduğu, onlar tarafından kurulduğu ve adlandırıldığı iddiasını barındırmaktadır.

Buna karşın, Mallos'un kökenini Luwi halkına dayandıran görüşler de vardır. Bu görüşe göre; Helen dilinde "yün yumağı, yün, saç perçemi" gibi çeşitli anlamlara gelse de Helenlerce kullanılan *mallos* sözcüğünün kökeni belirsizdir; ayrıca, kentin adının öz biçiminde başka türlü iken Helen ağzında önce Marlos'a, oradan da Mallos'a çevrildiği güçlü bir olasılıktır. Anadolu'da, Helen kenti olmayan ve varlığı Helenistik Çağ öncesine uzanan bir kentin, Helen dilinden gelme ad taşınması beklenemez; MopsouEstia dahi aslında Helen ağzında çarpıtılmış bir addir.¹¹ Mallos kentinin Helenistik Dönem öncesinde kalan yazıtlardaki adı Marlos'tur. Luwi dilinden gelen bu kelimenin aslı *Marla* yani *Ma-Arla*'dır. *Ma* Ana Tanrıça, *Arla* ise Göl anlamındadır ki bu da kentin adının anlamının *Ana Tanrıçanın Gölü* olduğunu göstermektedir.¹²

Mallos/Magarsus Eşitleme Sorunu

Etimolojik çözümlemenin yanı sıra, bölgenin coğrafyası göz önüne alındığında "kent-göl" ilişkisi üzerine oturtulan bu iddianın dayanaklarının daha somut olduğu söylenebilir. Şöyle ki; bu bölgede göl olarak adlandırılacak en büyük oluşum Akyatan Lagünü/Gölü'dür. Yaklaşık 50 kilometrekarelik bir alanı kaplayan oldukça geniş bu göle yönelik bazı kutsallaştırmaların yapılmış olması beklenen bir durumdur. Burada bahsedilen ve Mallos adının kökeni olarak öne sürülen "*Ana Tanrıçanın Gölü*"nün Akyatan Gölü olması son derece akla yatkındır. Akyatan Gölü ile Magarsus kent surlarının uzaklığı yaklaşık 3 kilometredir. Bu durumda Mallos kentini bugünkü Magarsus'tan uzakta aramamak doğru olacaktır.

Arrianus, Büyük İskender'in Doğu Seferini anlattığı ünlü Anabasis isimli eserinde, Büyük İskender'in Tarsus'tan sonra Magarsus'a gelip Athena Magarsia'ya kurbanlar sunduğunu, ardından Mallos'a yürüdüğünü belirtmektedir.¹³ Eserde bu kısımdan sonra anlatılanlara bakıldığında Büyük İskender'in Mallos'ta bir müddet kaldığı anlaşılmaktadır.

Yaşlı Plinius ise *Naturalis Historia*'da Kilikya kentlerini 5. Kitap, 27. Bölümde sayarken Mallos ve Magarsus'u beraber zikretmiştir.¹⁴ Bu durum her iki yerleşimin birbiriyle olan ilişkisini açıklar niteliktedir.

Ptolemy bölgeye ilişkin haritasında (Şekil-1) Mallos'u Pyramos'un doğusunda ve kıyıda göstermiştir. Samosatalı Lucianus, Clarus ve Didymus ile beraber Mallus'un da kehanet merkezi olarak bilindiğini belirtir.¹⁵ Yanı sıra, kentte Amphilochoş kültüne ait bir tapınak olduğunu ifade eder.¹⁶

Mela, Stephanos Byzantinos ve Pausanias'ın eserlerinin yanı sıra¹⁷ Mallos/ Mallus/Magarsus isimlerini Lycophron¹⁸, Pausanias¹⁹ gibi antik yazarlardan da duymaktayız. Daha da önemlisi, Pausanias, Mallus'ta Athena ile beraber Amphilochoş'a ait birer altar olduğunu belirtmektedir. Bugün Magarsus olarak bildiğimiz kentte Athena'ya adanmış bir tapınak olduğu göz önüne alındığında, Pausanias'ın Mallus dediği yerin bugünkü Magarsus olduğu düşünülebilir.

¹⁰ Strabon, 2012: 267

¹¹ Umar, 1993: 539

¹² Umar, 2000: 124

¹³ Arrian, 1884: 89

¹⁴ Plinius, 1847: 78

¹⁵ Lucianus, 2016a

¹⁶ Lucianus, 2016b

¹⁷ Yüksel ve Yüksel, 2014: 21

¹⁸ Lycophron, 2016

¹⁹ Pausanias, 2016

Günümüzde bu konudaki yaygın kanaat ise antik çağlarda Didyma ile Miletos arasındaki ilişkiye benzer biçimde²⁰ Magarsus/Magarsia'nın Mallos'un limanı olduğu yönündedir.

Bir başka görüş ise, Magarsus'un MÖ III. yüzyılın son çeyreğinden başlayarak MÖ II. yüzyılın ortalarına kadar geçen dönemde Pyramos (Ceyhan) nehri batı kıyısında denizden yaklaşık 25 km kadar içeride bulunan Kızıлтаhta Köyü civarında kurulduğu tahmin edilen ve milattan önceki yüzyıllarda nehir taşkınları nedeniyle önemini yitirmeye başlayarak tamamen alüvyon altında kalan Kilikya'nın en eski şehirlerinden Mallos'un yerini aldığı, Magarsus'taki kutsal alanın çevresinde bir ticari ve askeri liman şehri şeklinde Pyramos kıyısındaki Antiokheia adıyla M.Ö. III. yüzyılın son çeyreğinde yeni bir Mallos şehri oluşturulduğu, Karataş burnunda bulunan bazı onurlandırma yazıtlarında bu kentin yerel yönetim organlarının bazen bu yeni şehrin ismiyle ve bazen de kentin eski ismiyle anıldığı²¹ yönündedir.

Pyramos Kıyısındaki Antiokheia

MÖ V. yüzyıldan itibaren kendi adına sikke basmaya başlayan kentin MÖ V. ve IV. yüzyıllara ait erken dönem sikkelerinde Yunanca ve Aramice "Mallos" isminin kısaltması olarak MAL ve MAP kullanılmıştır. Sikkeler ve diğer epigrafik belgelere göre, kent bu ismini IV. Antiokhos Epiphanes (MÖ 175-164) dönemindeki kısa süreli 'Pyramos Kıyısındaki Antiokheia' şeklindeki değişiklik dışında, Roma İmparatorluğu'nun bölgedeki hâkimiyetinin sona erdiği MS 260 yılına kadar korumuştur.²²

"Pyramos Kıyısındaki Antiokheia" adlandırması Mallos'un lokalizasyonu konusundaki iki farklı görüşe de dayanak olabilmektedir. Antik Mallos kenti epigrafik belgelere dayanılarak bugünkü Kızıлтаhta köyüne lokalize edilirken²³ olasılıkla bu ifade de göz önüne alınmıştır. Kızıлтаhta Köyü bugün Pyramos(Ceyhan) nehrinin kenarında yer almaktadır. Yani antik Mallos kenti bugünkü Kızıлтаhta köyünde ise bu kent için "Pyramos Kıyısındaki Antiokheia" adlandırması yanlış olmayacaktır. Nehir buradan biraz daha güneyde Bebeli köyü civarında geliş ekseninden sola saparak denize yönelir. Bu durumda Magarsus-Akyatan Gölü yakınlarına Mallos'u lokalize etmek zorlaşır.

Pyramos nehri, Ceyhan ilçesinden sonra Sirkeli Köyü civarında önüne çıkan orta yükseklikli dağ silsilesinin kuzey yamaçlarını takip ederek Bebeli'ye kadar geldikten sonra burada doğal yüksekliğin kesintiye uğrayıp düzleştiği dar bir alanda aniden 90 derecelik bir sapmayla yatak değiştirmiştir. Bu marjinal değişikliğin bir taşkın sebebiyle olduğu kuvvetle muhtemeldir. Nehrin Bebeli civarında olağan akış yönünde devam ederek daha önceki güzergâhında olduğu gibi kuzeydoğu-güneybatı uzantılı yüksekçe tepeler silsilesinin kuzey yamaçlarından devam etmiş olması durumunda denize ulaşacağı yer Akyatan Gölü ile Magarsus arasındaki dar alandır. Pyramos nehrinin antik çağda bu hattı takip ettiği ve Mallos'un batısından aktığı, Orta Çağda güzergâh değiştirerek Mallos'un doğusunda kalacak şekilde akarak Yumurtalık körfezine ulaştığı yönündeki savlar²⁴ ile bu güzergâh üzerinde yer yer nehir yatağı olduğuna dair uydu görüntüleri ve tespitler²⁵ "Pyramos Kıyısındaki Antiokheia" adının, antik Mallos kentinin bugünkü Magarsus'a ve Akyatan Gölü'ne yakın bir yerlerde olması gerektiği iddiasını desteklediği yönünde de değerlendirilebilir.

Karyandalı Skylaks'a atfedilen(Pseudo-Skylaks), *Periplous* (İskân Edilmiş Avrupa, Asya ve Afrika Denizi'nin Çevresindeki Seyr-ü Seferi) adlı coğrafi eser Karadeniz, Akdeniz ve Afrika

²⁰ Ünal-Girginer, 2007: 488

²¹ Sayar, 2010: 249-250

²² Erhan ve Gülşen, 2015: 178

²³ Bossert, 1950: 662

²⁴ Ramsay, 1903: 360-361

²⁵ Erhan ve Gülşen, 2015: 177

sahillerindeki yerleşim yerlerinin tarihî coğrafyası ile ilgili oldukça önemli bilgiler verir.²⁶ Dönemin bölgeleri, kentleri, limanları, ırmakları; iskân edilmiş adaları, halklarını ve bunların hangi tarzda ana karayla ilişki içinde bulunduğunun anlatıldığı eserin Kilikia başlığı altında “Pamfilya’dan sonra, Kilikya halkı gelir ve Kilikya Bölgesi’nde şu kentler vardır: Selinous; Kharadrous kenti ve limanı, Anemourion burnu ve kenti, Nagidos kenti [ki bu kent] bir adaya sahiptir. Seton’a doğru Posedeion Limanı, Salon, Myous, Kelenderis kenti ve limanı, Aphrodisios ve diğer bir liman; Holmoi Helen kenti (... stadia) uzaklıktadır. Terk edilmiş Sarpedon kenti ve ırmağı, Helen kenti Soloi, Zephyrion kenti, Pyramos Irmağı ve Mallos kenti, ki bu kente yukarı doğru ırmak üzerinden yelken açılır, ticaret merkezi Adana ve Fenikelilerin Myriandos Limanı ile Thapsakos Irmağı yer alır. Kilikya’dan sahil boyunca deniz seyahati, Pamfilya’nın sınırlarından Thapsakos Irmağı’na kadar, üç gün iki gecedir. Ayrıca Karadeniz’deki Sinop’tan ana kara içinden geçerek Kilikya’nın Soloi kentine kadar bir denizden (Karadeniz) diğer denize (Akdeniz) kara yolu ise, beş gün sürer.”²⁷ şeklindeki anlatımlarla Mallos’un varlığına dair bilgi almaktayız. Burada dikkat çeken husus; kıyıda kısmen içeride olmasına rağmen uygun nehir koşulları sayesinde gemilerin gidebildiği Seleucia, Tarsos gibi büyük ve önemli kentlerin burada sayılmamış olmasıdır. Eserin en azından Kilikya ile ilgili pasajında hep kıyıda kentlerin sayıldığı dikkate alındığında, “Pyramos Irmağı ve Mallos kenti” ifadesinden Mallos’un Pyramos’un yakınında ve doğusunda, deniz kenarında olduğu sonucuna varılır. Cümlelerin devamında, nehirden yukarıya yelken açılarak gidildiği belirtilen yerden kast edilenin Mallos değil Adana olduğu açıktır. Aksi takdirde; Mallos’un Kızıldahta Köyüne lokalizasyonu doğru kabul edilse bile, karadan kuş uçuşu yaklaşık 25 kilometre içeride olan bu noktaya ulaşmak için nehrin kullanılması gerektiği vurgulanırken, yaklaşık 60 km içeride olan ticaret merkezi Adana’ya ulaşım ile ilgili böyle veya benzeri herhangi bir belirtmenin yapılmamış olması ve Adana’nın diğer kentlerle beraber kıyıdaymiş gibi bir üslupla anlatılması izaha muhtaçtır. Burada Saros nehrinin zikredilmediği, Adana’ya gemi ile ulaşım için Pyramos nehrinin kullanılmayacağı öne sürülebilir. Ancak oldukça geniş bir düzlüğü kaplayan Çukurova içerisinde Saros ve Pyramos nehirlerinin dönem dönem yatak değiştirdiği²⁸ bilinmektedir. Bazı dönemler Saros nehrinin Pyramos nehrine karıştığı, bazı dönemlerde ise denize bağımsız olarak ulaşan bir nehre dönüştüğü yönündeki kuvvetli iddialar²⁹ göz önüne alındığında, pasajda bahsedilen Pyramos nehrinden yukarıya yelken açılarak Adana’ya ulaşımın pekâlâ mümkün olabileceği sonucuna varılabilir.

Strabon ise, Kydnos ırmağından sonra Pyramos ırmağına ve bir tepe üzerine kurulmuş olan Mallos’a geldiğini aktarmaktadır.³⁰ Ancak devamında “bu kıyının yukarısında” ifadesinden sonra Çukurova’yı anlatmaya başlamaktadır.³¹ Mallos’un kıyıda içeride olduğuna dair herhangi bir ifadenin olmayışı ve yazının akışı Strabon’un Mallos ile Magarsus’u bir bütün olarak ve muhtemelen bugünkü Magarsus’ta gördüğünü düşündürmektedir. Şu halde; Strabon döneminde Magarsus kenti Mallos olarak (da) bilinmektedir.

SONUÇ

Bu tablodan da anlaşıldığı gibi, MÖ IV. yüzyıldan itibaren var olduğuna dair bilgiler edinebildiğimiz Mallos antik yerleşiminin, günümüzde Magarsus olarak bilinen antik yerleşim ile olan ilişkisi hakkında net bir yargıya varabilmek için henüz erkendir. Ancak bu konudaki çeşitli iddiaların irdelenmesi, somut verilere dayanılarak desteklenmesi/zayıflatılması yoluyla bir görüş birliğine varılması konusunda mesafe alınabilecektir. Bu iki farklı isimdeki antik yerleşimin birbirinden ayrı ve uzak yerlerde olabileceğine ilişkin veriler olduğu gibi, iki

²⁶ Arslan, 2012: 239

²⁷ Arslan, 2012: 251

²⁸ Oyman ve Girginer, 2006: 105

²⁹ Ramsay, 1903: 361

³⁰ Strabon, 2012: 266

³¹ Strabon, 2012: 267

yerleşimin aslında aynı yer olması gerektiğini düşünmeye sevk eden veriler de azımsanmayacak kadar çoktur. Mevcut kaynaklara ve değerlendirmelere bakıldığında Mallos'un Magarsus ile aynı yerleşim olması daha güçlü bir olasılıktır. Değilsen bile, aralarında bir kent/uydu kent/liman ilişkisi olduğu dikkate alınarak Mallos'un görece uzak yerlerde(Kızıлтаhta gibi) değil, daha yakın noktalarda(Akyatan Gölü civarı) aranması isabetli olacaktır.

KAYNAKÇA

- Arrianus, (1884). *The Anabasis Of Alexander*. (Editör: E.J. CHINOCK). London: Hodderand Stoughton.
- Arslan, M. (2012). Pseudo-Skylaks Periplus. *Mediterranean Journal of Humanities*, 2(1), 239-257.
- Bossert, H. Th. (1950). Karataş'taki Arkeolojik Araştırmalar İle İlgili Kısa Ön Rapor. *Belleten*, (14), 661-666.
- Casabonne, O. (1999). Notes Ciliciennes. *Anatolia Antiqua*, IX, 69-88.
- Erhan, F. ve F. Gülşen (2015). Magarsus Kazısı 2013-2015. 37. Kazı Sonuçları Toplantısı. 11-15 Mayıs 2015, Erzurum: Kültür Ve Turizm Bakanlığı Yayınları, (2), 175-190.
- Kurt, M. (2008). Que Ülkesi ve Yeni Asur Devleti'nin Anadolu Politikası Bakımından Önemi. *Sosyal Bilimler Dergisi*, 10(3), 118-133.
- Lucianus, (2016a). *Aleksander The Oracle Monger*. <http://www.sacred-texts.com/cla/luc/wl2/wl218.html> adresinden erişildi. Erişim tarihi: 23.10.2016.
- Lucianus, (2016b). *The Liar*. <http://www.sacred-texts.com/cla/luc/wl3/wl315.html> adresinden erişildi. Erişim tarihi: 23.10.2016.
- Lycophon, (2016). *Alexandra*. <http://www.theoi.com/Text/LycophonAlexandra1.html> adresinden erişildi. Erişim tarihi: 23.10.2016.
- Oyman Girginer, Ö. (2006). Orta Ve Geç Tunç Çağlarında Çukurova Ve Batı Anadolu'ya Genel Bir Bakış. *Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 15(3), 103-126.
- Pausanias, *Description of Greece*, 1. 34. 3. www.theoi.com/Text/Pausanias1C.html adresinden erişildi. Erişim tarihi 23.10.2016.
- Plinius, (1847). *Natural History*. Vol 1. London: Wernerian Club.
- Ramsay, Sir W. M. (1903). Cilicia, Tarsus And The Great Taurus Pass. *The Geographical Journal*, vol.22, 357-410.
- Sayar, M.H. (2010). Kilikya Yüzey Araştırmaları 2009, 28. Araştırma Sonuçları Toplantısı, 24-28 Mayıs 2010, İstanbul: Kültür Ve Turizm Bakanlığı Yayınları, 2, 247-250.
- Strabon, (2012). *Antik Anadolu Coğrafyası Kitap XII,XIII, XIV* (Çev:Pekman, A.). İstanbul: Arkeoloji ve Sanat Yayınları.
- Umar, B. (1993). *Türkiyedeki Tarihsel Adlar*. İstanbul: İnkılap Kitabevi.
- Umar, B. (2000). *Kilikia*. İstanbul: İnkılâp Kitabevi.
- Ünal, A. (2006). Eski Çağlarda Çukurova'nın Tarihi Coğrafyası ve Kizzuwatna (Adana) Krallığının Siyasi Tarihi. *Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 15(3), 15-44.
- Ünal, A ve S. K. Girginer, (2007). *Kilikya, Çukurova İlk Çağlardan Osmanlı Dönemi'ne Kadar Kilikya'da Tarihi Coğrafya, Tarih Ve Arkeoloji*. İstanbul: Homer Kitabevi.
- Yüksel, E. ve A. Yüksel (2014). *Adana İli Karataş İlçesi Dört Direkli Mevkii, Magarsus Antik Kenti- I. ve III. Derece Arkeolojik Sit Alanları Koruma Amaçlı İmar Planı Revizyonu ve Kentsel Tasarım Projesi Araştırma Raporları*, Adana.

EKLER:

Harita 1.

Şekil 1.